

Bu Dünyaya Çocuk Getirilir mi?

Elif Sena DARBAZ, 1 Eylül 2026

<https://www.fokusplus.com/dosya/bu-dunyaya-cocuk-getirilir-mi>

Türkiye’de doğurganlık hızının düşmesi, yalnızca ekonomik koşullar ya da bireysel tercihlerle açıklanamayacak daha geniş bir toplumsal dönüşüme işaret ediyor. Gelecek kaygısı, kentleşme, ebeveynlik yükü, barınma sorunu ve zayıflayan dayanışma ağları, aile kurma ve çocuk sahibi olma kararlarını giderek daha fazla etkiliyor.

1945 baharında Avrupa’nın büyük bölümü harabeydi. Berlin’de insanlar ayakta kalan binaların arasında yakınlarını arıyor, Varşova yeniden inşa edilmeyi bekliyor, Londra savaşın bıraktığı yıkımı temizliyordu. Milyonlarca insan ölmüş, milyonlarcası evini kaybetmişti. Birkaç ay sonra Hiroşima ile Nagazaki, insanlığa tek bir bombayla bir şehrin ortadan kaldırılabilceğini gösterecekti. Geleceğe güvenmek için pek parlak bir zaman sayılmazdı.

Fakat savaşın hemen ardından Batı dünyasının karşısına bambaşka bir demografik manzara çıktı.

1946’dan 1960’ların ortalarına uzanan ve bugün “baby boom” olarak bildiğimiz dönemde doğumlar hızla arttı. İnsanlar dünyanın güvenli hâle gelmesini beklemedi; Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki gerilim büyürken, Kore’de yeni bir savaş başlarken ve çocuklara okullarda muhtemel bir atom saldırısı sırasında sıralarının altına nasıl saklanacakları öğretilirken evlendiler, ev kurdular ve çocuk sahibi oldular.

Aradan yaklaşık seksen yıl geçti ve bugün karşımızda insanın aklını kurcalayan tarihsel bir terslik var. 1950’de savaşın yerle bir ettiği Güney Kore, bugün dünyanın büyük ekonomilerinden biri. Seul’ün gökdelenleri yükseliyor; ülke dünyanın en gelişmiş teknoloji şirketlerinden bazılarını ev sahipliği yapıyor, eğitim seviyesi ve yaşam beklentisi geçmiş kuşakların hayal edemeyeceği düzeylere ulaşmış durumda. Buna karşılık Güney Kore’de toplam doğurganlık hızı kadın başına 0,80’ye kadar geriledi (2023’te bu rakam 0,72 idi).

Öyleyse cevaplanması gereken bir soru var: Savaşın ardından yarının ne getireceğini bilmeyen insanlar çocuk sahibi olurken tarihsel olarak daha uzun yaşayan, daha eğitilmiş ve çocuklarının hayatta kalma ihtimali çok daha yüksek olan toplumlar neden aynı karar karşısında bu kadar tereddütlü?

Geçtiğimiz günlerde Enstitü Sosyal’in “Aile ve Nüfus On Yılına Başlarken: İmkânlar, Riskler ve Politika Önerileri” başlıklı çalıştayına katıldığımda Türkiye’nin doğurganlık verileri de masadaydı. Doç. Dr. Talip Yiğit’in politika belgesi sunumunun ardından gençlik, istihdam, barınma, eğitim, değerler, sağlık ve iyi oluş başlıkları tartışıldı. Türkiye’de toplam doğurganlık hızının 2025’te 1,42’ye gerilemesi, nüfusun kendisini yenilemesi için gereken

2,1 seviyesinin oldukça altında kalması doğal olarak bütün bu tartışmaların merkezindeydi.

Benim aklım ise rakamdan ziyade son yıllarda çevremde giderek daha sık duyduğum bir cümleye takıldı:

“Bu dünyaya çocuk getirmek istemiyorum.”

Bu cümle doğurganlık oranından daha ilginç. Çünkü insan burada kendi arzusundan söz etmekle yetinmiyor; dünyayı kararının gerekçesi hâline getiriyor. Savaşları, ekonomik belirsizliği, iklim kaygısını, suç haberlerini, pahalı eğitimi, konut sorununu ve ağırlaşan ebeveynlik sorumluluğunu yan yana koyuyor; ardından henüz doğmamış bir insan adına gelecek hesabı yapıyor.

Bu kaygıların hiçbiri hayali değil. Fakat tarih masada durduğu sürece başka bir soru kendisini dayatıyor: Dünya gerçekten çocuk getirilemeyecek kadar tehlikeli hâle mi geldi, yoksa tehlikeyle kurduğumuz ilişki mi değişti?

Dünya evimizin içine girdi

1962’de Küba Füze Krizi sırasında dünya gerçekten nükleer savaşın eşiğine gelmişti. Amerikan aileleri sığınak hazırlıyor, insanlar konserve stokluyor, çocuklar okullarda nükleer saldırı tatbikatlarına katılıyordu. Birkaç yıl sonra Vietnam Savaşı, uzaktaki felaket ile insan arasındaki mesafeyi kısalttı; savaş görüntüleri akşam haberleriyle Amerikan oturma odalarına girdi. Bugün o mesafe de ortadan kalktı.

Gazze’de bir bina vuruluyor ve birkaç dakika sonra görüntüsü İstanbul metrosunda karşımıza çıkıyor. Ukrayna’da sirenler çalıyor, telefonumuza bildirim geliyor. Başka bir ülkede kaçırılan çocuğun videosunu aynı akşam izliyor, bir deprem olduğunda enkazın başındaki insanlarla saatler geçiriyoruz. Dünyanın farklı noktalarında aynı gün yaşanan felaketlerin bu kadar büyük bir bölümünü hiçbir kuşak böylesine kesintisiz biçimde görmedi.

Modern insanın dünyayı algılama biçiminde tuhaf bir dengesizlik ortaya çıkıyor. Bir çocuğun güven içinde okuldan eve dönmesi haber olmuyor. Milyonlarca insanın başına hiçbir şey gelmeden tamamladığı sıradan bir günün görüntüsü önümüze düşmüyor. Uçak sağ salim indiğinde telefonumuza bildirim gelmiyor.

Felaketin görüntüsü var. Normalliğin görüntüsü yok.

İnsan böylece kendi hayatında karşılaşmadığı tehlikeleri de gündelik zihinsel yükünün parçası hâline getiriyor. Geçmişte yaşadığı mahallenin, şehrin veya ülkenin riskleriyle hayat kurarken bugün dünyanın bütün ihtimallerini aynı anda taşıyor. Kendi hayatı söz konusu olduğunda “Bir şekilde yaşarım” diyebiliyor; henüz doğmamış çocuğu için aynı rahatlığı gösteremiyor. Savaş çıkar mı, iyi bir eğitim alabilir mi, güvende olur mu, iş bulabilir mi, yirmi yıl sonra nasıl bir ülkede yaşayacak soruları doğumdan önce kurulmaya başlanıyor.

Böylece çocuğu kendi evimize veya mahallemize doğurduğumuzu düşünmüyoruz. Onu bütün dünyaya doğuruyoruz.

Değişim, dünyanın geçmişten daha iyi veya daha kötü olmasından çok, insanın belirsizlikle kurduğu ilişkide yaşandı. Geçmiş kuşaklar da savaşın, hastalığın, yoksulluğun ve ölümün içinde çocuk büyüttüler. Fakat hayatın ihtimallerini önceden hesaplayabilecekleri veya çocuklarının geleceğini mümkün olduğunca güvence altına almaları gerektiği fikri bugünkü kadar geniş bir alan kaplamıyordu.

Modern insan geleceğe ilişkin daha fazla bilgiye, seçeneğe ve kontrol aracına sahip oldukça kontrol edemediği alanlardan da kendisini daha fazla sorumlu tutmaya başladı. Çocuk sahibi olmak bu yüzden geleceğe teslim olmak kadar geleceği üstlenmek anlamına geliyor.

Çocuk ne zaman evin merkezine yerleşti?

Bu değişimin başka bir tarafı çocuğun aile içindeki konumunda görülüyor. 1950’lerin Türkiye’sinde aynı odada uyuyan kardeşleri, birbirinden kalan kıyafetleri giyen çocukları, kalabalık sofraları ve gündelik hayatın içinde kendiliğinden çalışan bakım ağını düşünmek gerekir. Anneanne, babaanne, hala, teyze, komşu veya büyük kardeş çocuğun hayatının doğal parçalarıydı.

O dönemi romantikleştirmek bizi yanlış bir yere götürür. Çocuk ölümleri daha yüksek, eğitim imkânları çok daha sınırlı, yoksulluk daha yaygındı. Dayağın terbiye yöntemi

sayıldığı, çocukların erken yaşta çalıştığı ve kadınlarla erkeklerin hayat imkânlarının ciddi biçimde ayrıştığı bir toplumsal yapıdan söz ediyoruz.

Fakat çocuk yetiştirmenin aile içindeki anlamı bugünkünden farklıydı. Çocuk, ailenin mevcut hayatına katılırdı; günümüzde ise aile giderek hayatını çocuğun etrafında yeniden organize ediyor.

Aradaki farkı görmek için 1950'lere kadar gitmeye de gerek yok. 1980'lerde veya 1990'larda çocuk olmuş birinin yaz tatiliyle bugünkü kentli orta sınıf çocuğun takvimini karşılaştırmak yeterli. Yüzme, yabancı dil, piyano, yaratıcı drama, spor, ekran süresi, uyku düzeni, beslenme, okul seçimi, sosyal gelişim, akran zorbalığı, öz güven, bağlanma biçimi ve çocukluk travmaları artık ebeveynliğin gündelik sözlüğünün içinde.

Bilgi arttıkça ebeveynliğin sorumluluk alanı da genişledi. Bir kuşak önce "utangaç" denilip geçilebilecek çocuğun bugün sosyal gelişimini düşünüyor, kendi çocukluğumuzdan taşıdığımız davranışların ona nasıl aktarılabileceğini konuşuyor, bugün kurduğumuz ilişkinin yirmi yıl sonra yaşayacağı ilişkilere nasıl yansıtacağını hesaplıyoruz. Bunların önemli kazanımlar olduğunu teslim etmek gerekiyor. Beraberinde gelen kaygı düzeyini de görmek gerekir.

Şehirleşmeyle beraber çocuk yetiştirmek giderek daha sofistike ve kaygı üreten bir işe dönüştü. "İdeal ebeveynlik" beklentisi, anneliğe yüklenen yoğun anlam, çocuk için mümkün olan en iyi şartları oluşturma baskısı ve kuşaklar arasında aktarılan olumsuz ebeveynlik hafızası çocuk sahibi olmayı erteleyen unsurlar arasına girdi.

Bu nedenle "Eskiden insanlar fakirdi ama beş çocuk büyütüyordu" cümlesi kendi başına pek fazla şey açıklamıyor. Evet, büyütüyordu; fakat beş çocuğun her biri için bugün tek bir çocuğa kurmaya çalıştığımız hayatı kurmuyordu. Eğitim süresi uzadı, ekonomik bağımsızlık yaşı ilerledi, çocuğa ayrılan maddi kaynak büyüdü ve ebeveynliğin duygusal sorumluluğu genişledi.

Bazı toplumlarda çocuk sayısının azalmasının nedenlerinden biri, çocuğun aile içindeki öneminin büyümesi olabilir.

İkinci çocuk artık sofraya bir tabak daha koymuyor; ikinci kreş ücretini, ikinci okul masrafını, ikinci üniversite ihtimalini, daha büyük bir konutu ve anne-babanın zamanının yeniden bölünmesini beraberinde getiriyor. Bütün bunların yaşanacağı bir eve de ihtiyaç var.

Kalabalık aileden küçük daireye

Türkiye'nin kentleşme tarihinde aile ile ev beraber değişti. Köylerden İstanbul'a, Ankara'ya, İzmir'e ve sanayi şehirlerine yönelen büyük göçün ardından gecekondu mahalleleri kuruldu, apartmanlaşma hızlandı. Genç çiftlerin anne-babalarından ayrı bir hane kurabilmesi kolaylaştı; geniş ailenin gündelik müdahalesinden uzak yeni bir mahremiyet alanı ortaya çıktı. Fakat kapı kapandığında eski hanenin sağladığı bakım ağının bir bölümü de dışarıda kaldı.

Bugün bu dönüşümün başka bir safhasındayız. Büyükşehirlerde arsa ve konut maliyetleri yükselirken küçük 1+1 ve 2+1 daireler daha görünür hâle geliyor. Tek yaşayan biri, çocuksuz çift veya tek çocuklu aile açısından kullanışlı olabilecek bu mimari, üç çocuk konuşulmaya başlandığı anda bambaşka bir hesap çıkarıyor: Çocuklar nerede uyuyacak, büyüdüklerinde nerede ders çalışacak, mahremiyetlerini nasıl kuracak ve beş kişinin rahat yaşayabileceği evin kirası ne kadar olacak?

Çalıştaydaki barınma tartışmalarında Türkiye’de kentteki doğurganlık hızının 1,33, kırsaldaki doğurganlık hızının 1,75 olduğu; kentleşmeyle artan yaşam maliyetleri ve bozulan iş-aile dengesinin özellikle ikinci ve üçüncü çocuk kararlarında etkili olduğu konuşuldu. Mevcut şehir ve konut planlamasının çocuklu ailelerin ihtiyaçlarını ne ölçüde hesaba kattığı da tartışmaya açıldı.

Çalıştayı ardından Doç. Dr. Talip Yiğit’e tam olarak bunu sordum. Yiğit, kurduğum sebep-sonuç ilişkisini tersinden okumayı önerdi. Ona göre küçülen metrekareler ailelerin küçülmesini başlatan unsur değil; kent yaşamında zamanın ve mekânın giderek sıkışmasının sonuçlarından biri. İnsanların hayatı değiştikçe ihtiyaçları yeniden şekilleniyor ve elli metrekarelik ev, o yeni hayatın içinde yeterli hâle geliyor.

Bu tespitin önemli bir tarafı var. Konut piyasası toplumsal hayatı boşlukta üretmiyor. Tek kişilik haneler artıyor, evlilik yaşı yükseliyor, çocuk sayısı azalıyor, insanlar günlerinin önemli bölümünü evlerinin dışında geçiriyor ve şehir bu insan tipine göre biçimleniyor.

Yine de ilişkinin tek yönlü çalıştığını düşünmüyorum. Toplumsal dönüşümün sonucu olarak ortaya çıkan mimari, bir süre sonra kendisini üreten hayatın sınırlarını da çizmeye başlayabilir. Aile küçüldüğü için 1+1 yapılır; ardından 1+1’lerin yaygınlaştığı, büyük evlerin ekonomik olarak erişilmez hâle geldiği şehirde aileyi büyütme güçleşir. Sebep ile sonuç zaman içinde birbirini üretir.

Bu yüzden üç çocuklu aileyi konuşurken üç çocuklu şehri de konuşmak gerekiyor. Konutundan parkına, kreşinden ulaşımına kadar o hayatın fiziksel karşılığı kurulmadığında demografik hedef evin kapısında mimari bir gerçekle karşılaşılıyor.

Kentte mekânla beraber zaman da daralıyor. Anneanne artık alt katta veya yan sokakta yaşamıyor; İstanbul’un öbür ucunda, Bursa’da veya memlekette olabiliyor. Geçmişte birkaç yetişkin arasında dağılan bakım emeği iki insanın programına sıkışıyor. Sabah işe yetişilecek, çocuk kreşe bırakılacak, akşam alınacak, yemek hazırlanacak ve ertesi sabah aynı düzen yeniden kurulacak.

Geniş aile küçülürken ebeveynliğin görev tanımı büyüyor.

Yiğit’in bireyselleşmeye ilişkin söylediği soru bu yüzden önemli:

“Bu gerçekten bir tercih mi, bir zorunluluk mu?”

Bireyselleşmeyi gerçekten seçtik mi?

“Gençler bireyselleşti” derken ihtiyatlı olmak gerekiyor. Bugünün genç yetişkini kiminle evleneceğine, nerede yaşayacağına, hangi mesleği yapacağına ve çocuk sahibi olup olmayacağına geçmiş kuşaklardan daha fazla kendisi karar vermek istiyor. Özellikle kadınlar açısından bunun büyük bir tarihsel kazanım olduğunu görmeden aile üzerine sağlıklı bir tartışma kurmak mümkün değil.

Bununla beraber özgürleşme ile yalnızlaşma aynı toplumsal sürecin iki farklı sonucu olabilir.

Türkiye’nin yakın tarihinde baba evinden ayrılmak çoğu zaman yeni bir aile kurmak anlamına gelirken bugün ailesinden ayrılan genç insan pekâlâ tek başına yaşayabiliyor. Üniversite başka şehirde, iş başka şehirde, anne-baba başka şehirde, arkadaşlar metropolün farklı uçlarında bulunuyor. İnsan kendi hayatı üzerindeki hâkimiyetini artırırken o hayatın bütün organizasyonunu da tek başına taşımaya başlıyor.

Türkiye’nin toplam doğurganlık hızını tek bir rakamla ifade edebiliriz. Fakat İstanbul’da ailesinden uzakta yaşayan ve gelirin önemli bölümünü kiraya ayıran iki çalışanla küçük bir Anadolu şehrinde anne-babasıyla aynı mahallede yaşayan bir çift aynı şartlarda çocuk sahibi olmuyor. Birinde çocuk bakımı kreş ücreti anlamına gelirken diğesinde anneanne birkaç sokak ötede olabilir. Birinde ikinci çocuk daha büyük eve taşınmayı gerektirirken diğesinde mevcut konut buna imkân sağlayabilir.

Hepsini aynı doğurganlık oranının içine koyabiliriz. Aynı hayatı yaşadıklarını varsayamayız.

Milyonlarca insanın aynı dönemde benzer davranışlar göstermeye başlamasını karakter bozukluğuyla açıklamak sosyolojik açıdan zayıf kalır. Bir kuşak bir sabah topluca aile kurma yeteneğini kaybetmedi. Hayatın organizasyonu değişti.

Devletler ne yapabilir?

Nüfus meselesiyle uğraşan ülkelerin tecrübesi sorunun tek bir ekonomik teşvikle çözülemediğini gösteriyor. Güney Kore maddi desteklerin ardından konutu nüfus politikasının daha güçlü bir parçası hâline getirmeye; yeni evlilere ve çocuklu ailelere kamu konutlarında avantaj sağlamaya başladı. Macaristan aile kurmayı vergi avantajları, sübvansiyonlu krediler ve konut programları üzerinden destekledi. Fransa ile Kuzey Avrupa ülkeleri ise uzun yıllardır kreş, ebeveyn izni, bakım hizmetleri ve aile yardımlarının beraber çalıştığı daha geniş sistemler kuruyor. Yaklaşımlar farklı, karşılaşılan sınır benzer.

Kamu otoritesi çocuklu hayatın maliyetini azaltabilir, kreş açabilir, ebeveyn iznini uzatabilir, konuta erişimi kolaylaştırabilir ve bakım yükünü paylaşabilir. Aile kurma arzusunu idari bir kararla üretmez. Güçlü sosyal politikalara sahip Avrupa ülkelerinde doğurganlığın gerilemesi de bu sınırı gösteriyor.

Türkiye açısından bu örnekleri “Onlar yaptı, biz yapamadık” mukayesesine çevirmek gereksiz. Kimsenin elinde bizim kaçırdığımız sihirli bir formül bulunmuyor. Dünyanın en

zengin ve kurumsal kapasitesi en yüksek ülkelerinden bazıları da aynı demografik sorunun etrafında dolaşıyor.

Nüfus politikasının hedefini daha gerçekçi tarif etmek mümkün: Çocuk istemeyen insanı ikna etmeye çalışmak yerine çocuk isteyen insanın önündeki somut güçlükleri azaltmak.

Çünkü çocuk istemeyen birine verilecek teşvikin doğal bir sınırı var. İkinci çocuğu isteyen fakat ikinci oda için daha büyük eve taşınamayan, kreş ücretini karşılayamayan, doğumdan sonra işine dönememekten çekinen veya bakım yükünü nasıl taşıyacağını bilemeyen insanın önündeki engeller ise son derece somut.

Modern insan geniş ailenin baskısından kurtulurken onun sağladığı bakım ve dayanışma ağının bir bölümünü de kaybetti. Çağdaş aile tartışmasının en güçlü gerilimlerinden biri burada bulunuyor: Özerkliği artırdık, dayanışmayı azalttık.

Kreşin, ebeveyn izninin, sosyal konutun ve bakım hizmetlerinin önemi de buradan geliyor. Sosyal politikanın görevi eski aile düzenini geri çağırmak değil, kaybolan dayanışmanın yeni karşılıklarını üretmek olmalı. Sağlık hizmeti kamusallaştıkça hastalık, kreş yaygınlaştıkça çocuk bakımı, emeklilik sistemi geliştikçe yaşlılık tek tek ailelerin taşıdığı yük olmaktan kısmen çıkar.

Enstitü Sosyal'de doğurganlık politikalarının kadın ve anne üzerinden kurulması yerine aileyi bütün olarak ele alması gerektiğinin farklı oturularda tekrarlanması bu nedenle önemliydi. İstihdam masasında kreş ve esnek çalışma konuşulurken barınma masasında aile dostu şehir, sağlık masasında doğum kaygısı ve doğum sonrası çift uyumu, eğitim ve değerler masasında ebeveynliğe yüklenen anlam tartışılıyordu.

Aynı demografik rakam, hayatın birbirinden farklı yerlerinde üretiliyordu.

Geleceğe inanmak ne demek?

Buradan yeniden 1945'e döndüğümüzde baby boom'a başka türlü bakabiliriz.

Savaş bittiğinde insanların önünde güvenli bir dünya bulunmuyordu. Avrupa yeniden kurulacak, milyonlarca insan için konut yapılacak, kıtlığın izleri silinecek ve birkaç yıl içinde Soğuk Savaş başlayacaktı. 1949'da Sovyetler Birliği ilk atom bombasını denedi, 1950'de Kore Savaşı başladı, 1952'de ABD hidrojen bombasını patlattı.

Baby boom kuşağının anne-babaları geleceğin güvenli olduğunu bilmiyordu. Fakat geleceğin kurulabileceğine inanıyordu. Bu ayrım önemli.

Savaş sonrası ABD'de milyonlarca eski asker GI Bill aracılığıyla üniversiteye ve düşük maliyetli konut kredilerine erişti. Avrupa'da sosyal konutlar yükseldi, İngiltere 1948'de Ulusal Sağlık Sistemi'ni kurdu, Fransa aile yardımlarını genişletti. Batı Avrupa'da refah devleti düzenli ücret, sağlık, emeklilik ve konut üzerinden sıradan insanın gelecek hesabına daha fazla güvence soktu.

İnsanların önünde problemsiz bir hayat yoktu; ilerlediğine inandıkları bir hayat vardı. İş bulunacak, ev kurulacak, çocuklar büyütülecek ve o çocukların anne-babalarından daha iyi şartlarda yaşayacağı düşüncesi 20. yüzyılın ikinci yarısının güçlü toplumsal kabullerinden birini oluşturdu. Bugün çatlayan yerlerden biri burada aranabilir.

“Bu dünyaya çocuk getirilir mi?” diyen insan her zaman yoksulluk içinde yaşayan veya savaşın ortasında bulunan biri olmuyor. Gayet iyi eğitilmiş, çalışan, seyahat edebilen ve geçmiş kuşakların ulaşamadığı pek çok imkânâ sahip kentli orta sınıf da aynı cümleyi kuruyor. Buna rağmen çocuğunun kendisinden daha iyi yaşayacağına aynı rahatlıkla inanmıyor; iyi eğitimin iyi bir iş sağlayacağından, bugünkü mesleğinin yirmi yıl sonra var olacağından, çocuğunun bir gün konuta erişebileceğinden veya yaşadığı şehrin onun için daha yaşanabilir hâle geleceğinden emin olamıyor.

1950’de yaşayan insanın da gelecek hakkında kesin bilgisi yoktu. Fakat gelecekle kurduğu ilişki farklıydı. 20. yüzyılın ortasındaki insan, geleceği kurulacak bir yer olarak görürken bugünün insanı onu giderek hesaplanacak bir risk olarak görüyor.

Çocuk sahibi olmak ise insanın gelecekle yaptığı en uzun vadeli anlaşmalardan biri. Bir bebeğin doğmasına karar verdiğiniz anda kendi hayatınızın yirmi, otuz, hatta elli yıl sonrasına uzanan bir bağ kuruyor ve henüz tanımadığınız bir insanın yaşayacağı zamana yatırım yapıyorsunuz.

2008 ekonomik krizinin demografik açıdan öğretici tarafı da burada. Lehman Brothers battığında kriz birkaç bankanın bilançosunda kalmadı. ABD’de aileler evlerini kaybetti, Avrupa’da genç işsizliği yükseldi; İspanya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerde gençlerin aile evinden ayrılma yaşı yükseldi, evlilik ve çocuk planları ertelendi.

Demografide “ertelemek” masum bir fiil sayılmaz. Ev almak beş yıl ertelenebilir; doğurganlığın ise biyolojik bir takvimi vardır. İlk çocuk otuzlu yaşlara kaydığında ikinci ve üçüncü çocuk için kalan zaman da daralır.

Bazen bir banka 2008’de batır ve onun demografik sonucu birkaç yıl sonra doğumhanede görülür.

Pandemi ise modern çekirdek ailenin ne kadar ince bir organizasyon üzerinde durduğunu gösterdi. Okullar ve kreşler kapandığında, büyükanne ile büyükbabalar risk grubuna girdiğinde ve çalışma hayatı evin içine taşındığında çocuklu ailelerin yıllardır kullandığı bakım ağı birkaç hafta içinde dağıldı. İki gelire, okula, kreşe, ulaşım ve kimi zaman büyükanneye yaslanan sistemin parçalarından biri çekildiğinde bütün düzen yeniden kurulmak zorunda kaldı.

Dolayısıyla insanlara geleceğe güvenmelerini söylemek kendi başına bir nüfus politikası üretmiyor. Güven telkinle oluşmuyor. İnsan işini kaybettiğinde ne olduğunu, çocuk hastalandığında kimin yanında durduğunu, kirayı ödeyemediğinde ne kadar savunmasız

kaldığını, anne veya baba olduğunda çalışma hayatının kendisine nasıl davrandığını görüyor ve ikinci çocuğa bütün bu tecrübelerin ardından karar veriyor.

Bir doğum desteği banka hesabına bir kez yatabilir. Çocuk ertesi sabah yine uyanır.

Bu dünyaya çocuk getirilir mi?

Sanırım bu sorunun içinde fark etmeden kurduğumuz bir varsayım var. Dünyanın bir gün yeterince güvenli, ekonomik olarak öngörülebilir ve gelecek açısından hesaplanabilir hale geleceğini; insanın da o eşiğe ulaştığında gönül rahatlığıyla çocuk sahibi olabileceğini düşünüyoruz.

Tarih böyle bir eşik göstermiyor. 1945'in dünyası güvenli değildi. 1962'de insanlık nükleer savaş ihtimalini birkaç gün boyunca son derece ciddi biçimde yaşadı. 1970'ler petrol krizlerini gördü, 2008 milyonlarca insanın ekonomik güvenliğini sarstı, 2020 bütün dünyayı aynı anda evine kapattı. Buna rağmen insanlar bütün bu dönemlerde hayat kurmaya devam etti.

Buradan geçmiş kuşakları bugünün insanına ahlaki ölçü olarak sunmak anlamsız olur. Çocuk sahibi olmak istemeyen birinin kararını nüfus istatistikleri üzerinden sorgulamak, kadınları eski toplumsal rollerine çağırmak veya gençlere “konforlarına düşkün” olduklarını söylemek onların ödediği kirayı, çalışma saatlerini, bakım yükünü ve gelecek kaygısını ortadan kaldırmıyor.

Fakat 1945 ile bugün arasındaki karşılaştırma bize refah ile umut arasında kendiliğinden bir ilişki bulunmadığını söylüyor. Berlin'in enkazında yaşayan insan daha güvende değildi; önünde yeniden kurulacağına inandığı bir dünya vardı. Bugünün insanı daha uzun yaşıyor, daha fazla imkâna erişiyor, buna rağmen çocuğunun kendisinden daha iyi yaşayacağına eskisi kadar kolay inanmıyor.

Nüfus verileri belki de bir toplumun gelecekle kurduğu ilişkiyi, beyanlardan daha sessiz ve daha dürüst biçimde gösteriyor. Çünkü çocuk sahibi olmak, bütün belirsizliklerine rağmen, geleceğin var olacağına dair son derece kişisel bir kabul içeriyor. İnsan çocuğunun hangi mesleği yapacağını, hangi savaşları göreceğini, nerede yaşayacağını veya kendisinden daha mutlu olup olmayacağını bilmiyor.

Yine de ona bir oda hazırlıyor.

Türkiye, insanlarına yarının nasıl olacağını garanti edemez; hiçbir toplum, hiçbir çağda bunu yapamadı. Fakat çocuk isteyen bir insanın o çocuğa hayatında yer açabilmesini kolaylaştırabilir.

Çünkü insanlar tarih boyunca çocuklarını tamamlanmış dünyalara doğurmadılar. Onlarla beraber kurmaya değer buldukları dünyalara doğurdular.